

Knud Rasmussen

af Frederik Nielsen

Den første gang, jeg „mødte“ Knud Rasmussen, var jeg i min mors mave. Det var i 1905 om sommeren, da han sammen med to samer rejste i Godthåbsfjorden for at undersøge mulighederne for

indførelse af tamrener. Min far deltog som styrer i konebåden og min mor var med som „passager“. Min mor kendte Knud Rasmussen i forvejen fra hans ophold i udstedet Kangeq, da han i 1902

»Den litterære Ekspedition« fotograferet 1902. Harald Moltke, Knud Rasmussen, Alf Bertelsen og forrest Mylius-Erichsen.

var der for at engagere stedets kateket Jørgen Brønlund som deltager i Den litterære Ekspedition.

Med egne øjne så jeg Knud Rasmussen første gang i 1921, da han var i Godthåb på vej til sin store ekspedition fra Grøn-

land til Stillehavet. Men længe før den tid kendte vi ham fra hans grønlandske bøger (derom senere).

I 1928 blev jeg af Knud Rasmussens grønlandske medarbejder Jakob Olsen (som var en af deltagerne i den store

ekspedition) engageret til at hjælpe til ved oversættelserne af eskimoiske sagn. Disse sagn var blevet nedskrevet af grønlandske fortællere, og Knud havde svært ved at læse og skrive grønlandsk, hvorfor han måtte have een til at hjælpe sig med oversættelse fra grønlandsk til dansk. Mine danskkundskaber var dengang ret mangelfulde, men det betød ikke så meget i den forbindelse. Det vigtigste var, at gengivelsen var helt ud korrekt, både hvad meningen og de anvendte udtryk angik. Udfra en grov oversættelse kunne Knud selv forme fortællingerne på dansk og diktere sin egen oversættelse til sin danske sekretær.

Sådan begyndte et samarbejde, som varede til 1932.

Det er ikke noget under, at denne tid for mig indeholder uforglemmelige minder af forskellig art. Jeg gik dengang på seminariet i Tønder, så det var stort set kun i ferierne, som jeg tilbragte på Grønlanderhjemmet på Amager, at jeg kunne stå til Knud Rasmussens rådighed. Arbejdet foregik både i familiens hjem på Sigridsvej i Hellerup, og i huset i Hundested. Vi begyndte meget tidligt om morgenen og arbejdede til middagstid. Eftermiddagen brugte Knud til andre af sine mange gøremål. Det skete ofte at jeg måtte tilbringe flere dage i de nævnte hjem. Engang imellem tog Knud mig med ud i byen, og jeg lærte derigennem mennesker og steder at kende, som ellers ville være fremmede for mig. Alt det fik stor betydning for min udvikling.

To gange mødtes vi i Tønder. Den første gang da han var der som led i sin foredragsturné i Sønderjylland, og anden gang da han besøgte mig for at få hjælp

Frederik Nielsen fotograferet et sted i Danmark 1929.

med oversættelsen af vedtægterne for fangerrådene i Thule.

Når jeg tænker tilbage på samværet med Knud, er det først og fremmest de stille stunder jeg oftest tænker på. Knud var et selskabsmenneske. Han kunne få et kedeligt selskab til at sprudle af liv bare ved sin nærværelse. Og han var meget feteret. Men gang på gang kobled han fra og søgte ensomhed. Det mærkede jeg, når vi var sammen i huset i Hundested efter dagens arbejde, og når vi kørte i bil fra Sigridsvej til Hundested og retur, hvor vi gjorde ophold på en stille kro et eller andet sted. Han bad mig så om at fortælle hvad som helst der kunne adspredde ham, og han nød at være tilhører. I sådanne stunder følte vi os lige, en verdensberømt mand og en ung, uerfaren seminarieelev. Han fortalte også selv, og kunne være meget åbenhjertig. Men han

kunne pludselig overraske med et eller andet påfund.

Et af mine bedste minder stammer fra de årlige sammenkomster anden juledag, som samtidig var en af døtrenes fødselsdag. Der samledes kun familiens nærmeste private venner. Programmet var fast: Dans om juletræet om eftermiddagen, spadseretur i Dyrehaven, og bagefter middag og festligt samvær i deres hjem. Engang, før vi satte os til bords, sagde Knud til mig: „Du skal holde en tale for min datter.“ Det nægtede jeg at gøre, og han sagde heller ikke mere. Men midt under middagen slog han på sit glas, rejste sig, og sagde, at jeg ønskede at holde en tale. Jeg blev ganske paf, jeg havde jo ingen erfaringer i den retning. Da alle gæsterne stirrede på mig, rejste jeg mig op med besvær og holdt en ganske kort lykønskningstale på grønlandsk. Så sagde Knud: „Nu skal jeg oversætte.“ Så holdt han en længere tale der først og fremmest indeholdt familiens eskimoiske islæt, krydret med mange både alvorlige og pudsige enkeltheder. — Når jeg senere hen tænker på den episode, mener jeg at kunne forstå baggrunden for Knuds handlemåde: Han ville meget gerne fortælle om denne del af familiens historie, men som vært måtte han være tilbageholden og måtte sættes i gang ved en eller anden anledning. Og det skulle være mig, der gav anledningen.

Det var den slags påfund, Knud kunne overraske med.

Når vi grønlændere i dag kan være stolte af at være i besiddelse af en national litteratur, kan vi bl. a. takke Knud Rasmussen derfor. Han var igangsatte-

KNUD RASMUSSEN:

Silarssuarmiulerssârutit

I

København

A. Hønsberg og søn

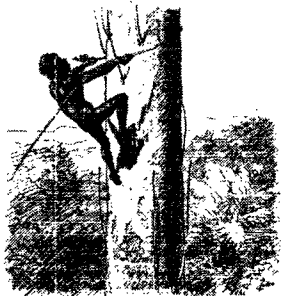
ren af den grønlandske nationale litteratur og var med til at danne „Grønlandsk Litteraturselskab“ i 1908. Indbyderne til selskabets dannelse var kendte navne i Danmark og i Grønland, en af dem var Knud Rasmussens far, lektor Christian Rasmussen, som blev selskabets litterære konsulent. Selskabets formål udtryktes med følgende ord: At tilvejebringe passende bøger af oplysende og underholdende natur... og „når forholdene i fremtiden gør det ønskeligt, skulle også danske bøger udsendes, og det er i det hele meningen, at man vil søge at fremme lysten hos grønlænderne til at lære dansk.“

Knud Rasmussen blev hovedleverandør til selskabets udgivelser i den korte

KNUD RASMUSSEN:

Silarssuarmiulerssârutit

II

København
A. Rosenbergs bogtrykkeri
1913

tid, det levede. I 1909 udkom „Avángar-nisalerssârutit“, en beretning om Den literære Ekspeditions rejser i Thuleområdet i 1902–04. – I 1911 udkom oversættelse eller genfortælling af „Erik Rødes Saga“ og „Fostbrødrenes Saga“. Samme år og i 1913 udkom „silarssuarmiulerssârutit: (i to bind, skrevet efter W. Dreyers „Naturfolkenes Liv“). Knud Rasmussen undlod at skrive om eskimernes liv; hvorfor? Han gav det svar: „Det er min mening at give en samlet skildring af eskimoerne, når jeg har berøjt eskimoområderne i Amerika.“

I forordet til første del og i efterskriften i den anden del af den sidstnævnte udgivelse beskæftigede Knud Rasmussen sig med grønlændernes nuværende status

og med perspektiverne for deres udvikling. Hans formål med udgivelsen af disse bøger var, at grønlænderne derigennem kunne sætte sig ind i andre naturfolks liv og deraf uddrage tanker angående deres egen udvikling og fremtidsudsigter. Han stillede bl. a. følgende spørgsmål: „Hvordan er det med os grønlændere? Til hvilken gruppe hører vi? Ser vor fremtid truende ud?“ Han konkluderede, at udviklingen gav gode løfter, idet grønlænderne under det danske styre og ved hjælp af egne foregangs-mænd syntes at gå i den rigtige retning. Og den rigtige retning var efter hans mening at udvikle sig ligesom andre nationer i verden, idet man dog samtidig skulle bevare egne nationale værdier.

I 1916 udgav han endnu en rejsebog, nemlig beretningen om turen fra Thule til Nordøstgrønland, som fandt sted i 1912. Det var en – også stilistisk set – herlig beretning om naturen i den del af Grønland, som vi ikke kendte noget til, og om oplevelserne på rejsen. Jeg kan huske, hvor lamslæde vi var, da vi i forordet for første gang fik at vide, at vort land havde haft et subtropisk klima!

Knud Rasmussens sidste grønlandske bog var beretningen om hans store slæderejse „Fra Grønland til Stillehavet“ i 1921–24. Bogen udkom i 1928. Det var dog kun halvdelen af turen han nåede at skrive om. Den bebudede fortsættelse er aldrig blevet til noget. Han havde for meget andet at lave.

Til sidst skal der fortælles lidt om hans hjælp til grønlandske forfattere.

Den første roman, der blev skrevet af en grønlænder, er Mathias Storck's „sing-nagtugaq“ udgivet af Grønlands Litte-

ratorselskab i 1914. – Knud Rasmussen kaldte den „et kulturelt gennembrud“ og oversatte den til dansk med titlen „En Grønlanders Drøm“. (Udgivet i 1915).

Mathias Storck kunne nok have fået flere efterfølgere, hvis mulighederne for bogudgivelser på grønlandsk havde været lettere. Jeg kan fortælle et lille eksempel derom. I begyndelsen af mit bekendtskab med Knud Rasmussen sendte Avgo Lynge en oversættelse af Bjørnstjerne Bjørnsons fortælling „Synnøve Solbakken“ til ham. Avgo Lynge vidste, at chancerne for udgivelse var større hvis manuskriptet var gået igennem Knud Rasmussens hænder. Men mulighederne var sandelig ikke store. Grønlandsk Litteratorselskab var holdt op med at fungere, og Grønlands Styrelse, den mest nærliggende mulighed, var meget uvillig til at bekoste den slags. Knud Rasmussen prøvede forskellige muligheder. Han skrev bl. a. til Bjørnsons søn, daværende teaterdirektør Bjørn Bjørnson i Oslo. Knud Rasmussen viste mig hans svar, hvori der stod, at det ville glæde ham meget, hvis „Synnøve Solbakken“ kunne blive udgivet på grøn-

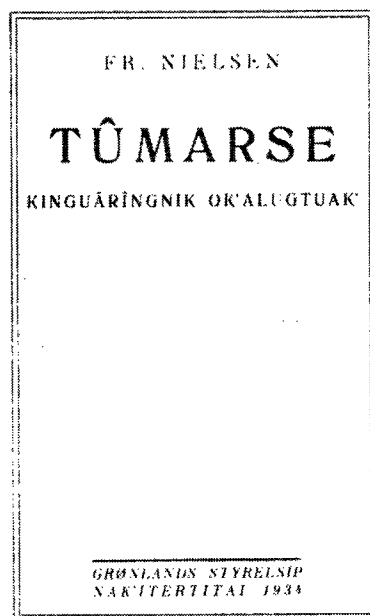
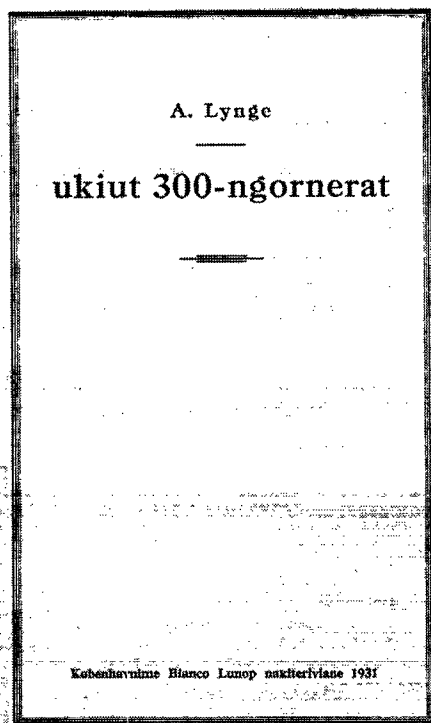
landsk, ikke mindst for Carolines skyld. (Caroline, Bjørnstjerne Bjørnsons enke, levede endnu dengang). – Senere blev fortællingen trykt i „Atuagagdliutit“.

Det lykkedes for Avgo Lynge ved næste forsøg. Medens jeg holdt juleferie i København, fik jeg nytårsdag 1931 en billet fra Knud Rasmussen, hvori han bad mig om at komme og besøge ham på Gentofte Amtssygehus, hvor han dengang lå. Det drejede sig om Avgo Lynges manuskript til en roman „ukiut 300-ngornerat“ (300 år efter). Han ønskede at blive orienteret og ville gerne høre min mening. – Denne gang var Grønlands Styrelse villig til at udgive bogen, hvilket også skete i 1931.

Må jeg være ubeskeden at slutte med mig selv. Allerede medens jeg gik på seminariet i Godthåb begyndte jeg på forarbejdet til en roman, og jeg tog manuskriptet med til Danmark. I en af vore rolige stunder læste jeg nogle afsnit op for Knud Rasmussen – og så skete der ikke mere. I 1932 mødtes vi igen, dengang i Nûgâtsiaq i Umanaq distrikt, og det første han spurgte mig om, var, hvor

Glaser, & Nyhavn.
Lone P. Nielsen
Nyboen havns
Amtstyggehus
Hellerup
B6 1 sal 260
Kl. 1 - 6

Linie 2 til Rådhuspladsen
Linie 14 fra Rådhuspladsen
til Hellerup Taktgrænse
Fra Taktgrænsen Trolley-
vognen til Amtstyggehuset

langt jeg var kommet med romanen. Jeg var ikke kommet et skridt videre. Han pålagde mig at gøre den færdig, hvilket jeg også gjorde i løbet af vinteren 1932–33. På Nordsøen den 29. juni 1933, på hans sidste Grønlandsrejse, skrev han et brev til Grønlands Styrelse med anmodning om at påtage sig udgivelsen. (Han sendte mig et afskrift af brevet). Således så „Tûmarse“ dagens lys i 1934.

Jeg nævnte mit møde med Knud Rasmussen i Nûgâtsiaq i 1932. Det skete på den måde, at jeg midt under et kateket-møde i juni måned i Egedesminde fik et telegram fra ham hvori han bad mig om at være hans medhjælper i forbindelse med et engagement som rådgiver i den tysk-amerikanske filmsekspedition i Uma-

naq-distriktet. Han havde indhentet provstens (dengang den øverste skolemyndighed) tilladelse til min medvirken. (Han har nok husket den røffel, han fik, da han uden provstens vidende engagerede Jørgen Brønlund i 1902). Det var vort sidste møde.

Jeg var dog sammen med ham i ånden, da jeg i 1963 foretog en rejse tværs over Canada fra øst til vest. Mens vi fløj hen over hans slæderute og under ophold på de steder, hvor han i sin tid foretog etnografiske arbejder tænkte jeg på ham og ønskede, han havde været tilstede. Af sine erfaringer og lærdom ville han have kunnet give mig den inspiration, jeg havde behov for, ligesom han gjorde i vore stille stunder for nu mange år siden.